

ZAGREB, SUEČANJ 2023.

HRVATSKA
REGULATORNA AGENCIJA
ZA MREŽNE
DJELATNOSTI

**TRŽIŠTE VELEPRODAJNOG
ZAVRŠAVANJA POZIVA U
VLASTITOJ JAVNOJ
TELEFONSKOJ MREŽI
KOJA SE PRUŽA NA
FIKSNOJ LOKACIJI**

TEST TRI MJERILA

ZAGREB, LIPANJ 2023.

SADRŽAJ

1	Sažeti pregled dokumenta	2
2	Regulatorni okvir	4
2.1	Zakon o elektroničkim komunikacijama	5
2.2	Osvrt na trenutno važeću odluku o Analizi tržišta završavanja poziva u određenu javnu telekomunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji	6
2.3	Ostale odluke koje utječu na tržište	6
3	Nepokretne mreže i međupovezivanje u Republici Hrvatskoj	8
3.1	Arhitektura HT-ove mreže za potrebe IP međupovezivanja	8
4	Utvrđivanje mjerodavnog tržišta	10
5	Određivanje granica mjerodavnog tržišta	11
5.1	Mjerodavno tržište u dimenziji usluga.....	11
5.1.1	Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina	11
5.1.2	Zamjenjivost na strani potražnje i ponude – veleprodajna razina	14
5.2	Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji.....	15
5.3	Stajalište HAKOM-a o određivanju mjerodavnog tržišta.....	15
6	Test tri mjerila na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji	16
6.1	Prvo mjerilo: Prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode.....	16
6.1.1	Zaključak o prvom mjerilu.....	16
6.2	Drugo mjerilo: Struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira	16
6.2.1	Zaključak o drugom mjerilu	18
6.3	Treće mjerilo: Primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu	18
6.3.1	Zaključak o trećem mjerilu.....	19
6.4	Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji.....	19
7	Regulatorne mogućnosti koje stoje na raspolaganju HAKOM-u za nametanje drugih regulatornih obveza, osim obveze nadzora cijena	20
8	Privitci	21
8.1	Privitak 1 - Arhitektura IP međupovezivanja	21
8.2	Privitak 2 – Operatori sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu ...	25
8.3	Privitak 3 – Mišljenje AZTN-a	26

1 Sažeti pregled dokumenta

HAKOM je nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova u okviru djelokruga i nadležnosti određenih ZEK-om. U okviru svojih nadležnosti, HAKOM je zadužen za područje tržišnog natjecanja u elektroničkim komunikacijama te sukladno članku 100. ZEK-a HAKOM provodi postupak analize tržišta.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM najprije utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (ex-ante) regulaciji u skladu sa člankom 97. ZEK-a. Potom, u skladu sa člankom 100. ZEK-a, određuje mjerodavna tržišta i procjenjuje postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, u svrhu ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu. Na temelju rezultata provedene analize bit će određene, izmijenjene, zadržane ili ukinute regulatorne obveze navedene u člancima od 101. do 105. ZEK-a.

Uzimajući u obzir da predmetno mjerodavno tržište nije prepoznato unutar mjerodavne Preporuke o mjerodavnim tržištima¹, HAKOM je proveo postupak iz članka 100. stavka 2. ZEK-a (Test tri mjerila) kako bi utvrdio je li ono podložno prethodnoj regulaciji.

U procesu određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju te je u tom procesu odredio 27 mjerodavnih tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora iz Privitka 2, neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

HAKOM je zaključio da potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva na fiksnoj lokaciji na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- potražnje za uslugama poziva na broj u određenoj nepokretnoj mreži neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.
- potražnje za uslugama poziva prema nomadskim brojevima i brojevima žurnih službi, neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

Također, HAKOM je odredio da je, u zemljopisnoj dimenziji, mjerodavno tržište za uslugu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila.

U skladu s navedenim, HAKOM je donio odluku o ukidanju svih regulatornih obveza koje su na ovom tržištu prethodno bile određene operatorima iz Privitka 2 ovog dokumenta.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H2245&from=EN>

HAKOM je u ovom postupku izradio prijedlog odluke u svrhu provođenja javne rasprave. Na javnoj raspravi koja je održana u razdoblju od 23. ožujka do 24. travnja 2023., nisu zaprimljeni nikakvi komentari.

Sukladno članku 23. ZEK-a HAKOM je zatražio mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: AZTN) koje se nalazi u Pravitku 3.

Nadalje, sukladno članku 37. ZEK-a, prijedlog odluke je 11. svibnja 2023. dostavljen Europskoj komisiji (dalje: Komisija) na daljnje odgovarajuće postupanje. Nakon provedenog postupka, HAKOM je 12. lipnja 2023. zaprimio odluku Komisije u skladu s člankom 32. stavkom 3. Direktive (EU) 2018/1972 u kojoj Komisija nije imala primjedbi na prijedlog odluke.

2 Regulatorni okvir

Dana 11. prosinca 2018. usvojena je Direktiva (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija² (dalje: Zakonik), koja predstavlja kodifikaciju i sveobuhvatnu reformu regulatornog okvira Europske unije u području elektroničkih komunikacija. Zakonikom je stvoren pravni okvir za osiguravanje slobode pružanja elektroničkih mreža i usluga. Zakonikom se nastoji, uz tri glavna cilja promicanja tržišnog natjecanja, unutarnjeg tržišta i interesa krajnjih korisnika, promicati povezivost i pristup mrežama vrlo velikog kapaciteta, uključujući nepokretne, pokretne i bežične mreže, te njihova upotreba u korist svih građana i poslovnih subjekata u Uniji.

Nadalje, dana 11. prosinca 2018. donesena je Uredba (EU) 2018/1971 Europskog parlamenta i Vijeća o osnivanju Tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije (BEREC) i Agencije za potporu BEREC-u (Ured BEREC-a)³, čiji je cilj, između ostalog, osiguravanje dosljedne provedbe regulatornog okvira za elektroničke komunikacije, a osobito u pogledu prekograničnih pitanja i na temelju učinkovitih postupaka unutarnjeg tržišta za izradu nacрта nacionalnih mjera.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM vodi računa i o primjeni Preporuke⁴, kojom je zamijenjena Preporuka iz 2014⁵ (2014/710/EU). Jedan je od ciljeva novog regulatornog okvira postupno smanjivati ex ante pravila specifična za taj sektor u skladu s razvojem natjecanja na tržištu i, naposljetku, osigurati da se tržišta elektroničkih komunikacija reguliraju samo pravom tržišnog natjecanja. U skladu s tim ciljem svrha je Preporuke utvrditi tržišta proizvoda i usluga na kojima ex ante regulacija može biti opravdana.

Drugi važan cilj novog regulatornog okvira donošenje je Delegirane uredbe⁶ kojom se utvrđuje jedinstvena maksimalna cijena završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvena maksimalna cijena završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji. Primjenom cijena završavanja glasovnih poziva u cijeloj Uniji ograničit će se mogućnost da operateri pokretnih i nepokretnih mreža odrede prekomjerne cijene završavanja poziva čime nestaje opasnost od prekomjernih cijena usluga završavanja poziva, kao najveće prijetnje tržišnom natjecanju na tim tržištima. Slijedom toga tržišta usluga završavanja poziva više ne bi zadovoljavala na testu tri mjerila na razini Unije.

Preporukom tako sljedeća tržišta nisu određena kao tržišta za koja postoji potreba za ante regulacijom: Veleprodajno završavanje poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji (Tržište 1, 2014), Veleprodajno završavanje glasovnih poziva u vlastitoj

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972&from=pl>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R1971&from=HR>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H2245&from=EN>

⁵ Preporuka Komisije 2014/710/EU od 9. listopada 2014. o mjerodavnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji u skladu s Direktivom 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (SL L 295, 11.10.2014., str. 79.)

⁶ Delegirana Uredba Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji

mobilnoj mreži (Tržište 2, 2014) i Veleprodajni središnji pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište (Tržište 3b, 2014).

Međutim, nacionalna regulatorna tijela mogu regulirati određene aspekata tržišta usluga završavanja poziva ukoliko za to postoje posebne opravdane okolnosti, primjerice ukoliko tržište ne teži dugoročnom tržišnom natjecanju.

2.1 Zakon o elektroničkim komunikacijama

Zakonik je prenesen u hrvatsko zakonodavstvo putem Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 76/22; dalje: ZEK), koji je stupio na snagu dana 12. srpnja 2022.

Postupak analize tržišta propisan je člankom 100. ZEK-a te HAKOM u njegovoj provedbi osobito vodi računa o primjeni mjerodavne Preporuke. Međutim, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta koja su specifična za područje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost velikih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg razdoblja, uzimajući u obzir stanje tržišnog natjecanja koje se temelji na infrastrukturi i druge čimbenike tržišnog natjecanja, osim prepreka ulasku na tržište
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja koja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje utvrđenih nedostataka na tržištu.

U postupku analize tržišta obuhvaćenog Preporukom smatra se da su spomenuta mjerila ispunjena, osim ako HAKOM utvrdi da zbog posebnih okolnosti na tržištu jedno ili više mjerila nije ispunjeno.

U postupku analize tržišta HAKOM procjenjuje razvoj toga mjerodavnog tržišta u određenom razdoblju u odsustvu regulacije, uzimajući u obzir sve sljedeće okolnosti:

1. razvoj događaja na tržištu koji utječu na mogućnost razvoja učinkovitog tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu
2. sve bitne konkurentске pritiske na veleprodajnoj i maloprodajnoj razini, neovisno o tome jesu li takvi pritisci proizašli iz elektroničkih komunikacijskih mreža, elektroničkih komunikacijskih usluga ili druge vrste usluga ili aplikacija koje su usporedive iz gledišta krajnjeg korisnika, te neovisno o tome jesu li takvi pritisci dio mjerodavnog tržišta
3. druge važeće propise ili obveze koje utječu na mjerodavno tržište, ili povezano maloprodajno tržište, ili tržišta u određenom razdoblju, uključujući bez ograničenja obveze određene u skladu s člancima 65., 92. i 93. ZEK-a
4. važeće regulatorne obveze određene na drugim mjerodavnim tržištima u skladu s odredbama članka 100. ZEK-a

Ukoliko utvrdi da je tržišno natjecanje na analiziranom tržištu djelotvorno, HAKOM u skladu sa člankom 100. stavkom 5. ZEK-a ukida sve prethodno određene regulatorne obveze operatorima sa značajnom tržišnom snagom.

Agencija provodi analizu tržišta, prema potrebi, u suradnji s tijelom nadležnim za zaštitu tržišnog natjecanja, pri čemu u najvećoj mjeri uzima u obzir mjerodavne smjernice za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage, te mora provoditi postupke u skladu s člancima 30. i 37. ZEK-a.

2.2 Osvrt na trenutno važeću odluku o Analizi tržišta završavanja poziva u određenu javnu telekomunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji

U veljači 2019. HAKOM je donio odluku o „Analizi tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji“, kojom je odredio operatore iz Privitka 2 operatorima sa značajnom tržišnom snagom te im na temelju utvrđenih nedostataka na tržištu odredio odgovarajuće regulatorne obveze:

- obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;
- obvezu nediskriminacije;
- obvezu transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude za međupovezivanje;
- obvezu nadzora cijena;
- vođenja troškovnog računovodstva (samo HT-u);
- obvezu računovodstvenog razdvajanja (samo HT-u).

Prethodno spomenuto je detaljno obrazloženo u dokumentu [„Analiza tržišta veleprodajnog završavanja glasovnih poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji“](#)

2.3 Ostale odluke koje utječu na tržište

HAKOM će se u ovom poglavlju osvrnuti na novonastale okolnosti s tržišta elektroničkih komunikacija budući da iste imaju snažan utjecaj i na tržište koje je predmet ovog dokumenta. Postojeća regulacija tržišta veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji je najvećim dijelom bila uvjetovana činjenicom da zbog CPP⁷ principa, operatori koji povećaju cijenu usluge veleprodajnog završavanja poziva se ne suočavaju s direktnim cjenovnim ograničenjima s maloprodajne razine, budući da se povećanje maloprodajne cijene odražava na krajnjem korisniku operatora iz čije je mreže poziv upućen.

⁷ Eng *Calling Party Pays*

U međuvremenu je na snagu stupila Delegirana uredba Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji. Ovom Uredbom su propisane jedinstvene cijene veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji te operatori više nemaju mogućnost podizati cijene veleprodajnog završavanja poziva u svoju javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Nadalje, na snagu je stupila i Preporuka o mjerodavnim tržištima Europske komisije prema kojoj tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji više nije na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji. Jedna od glavnih pretpostavki na kojima Europska komisija 2020. temelji svoj zaključak o izostavljanju ovog mjerodavnog tržišta s popisa tržišta podložnih prethodnoj regulaciji je stupanje na snagu gore spomenute Delegirane uredbe Komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji.

Naime, Europska komisija je provedbom testa tri mjerila utvrdila kako na mjerodavnim tržištima završavanja poziva nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila što je preduvjet da se tržište nađe na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji.

3 Nepokretne mreže i međupovezivanje u Republici Hrvatskoj

HT je najveći operator koji pruža javno dostupnu telefonsku uslugu u nepokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži. HT navedenu uslugu pruža putem IMS tehnologije tj. ista je temeljena na IP⁸ protokolu. Naime, HT je završio s postupkom modernizacije svoje elektroničke komunikacijske infrastrukture na način da je prešao s PSTN⁹ hijerarhije na hijerarhiju mreža sljedeće generacije (NGN¹⁰).

Kroz godine u kojima je bio monopolist, HT je razvio TDM/PSTN mrežu koja je u početku bila pretežno fokusirana na pružanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj mreži na koju je kasnije nadograđivao druge tipove elektroničkih komunikacijskih usluga kao što su podatkovne komunikacije (internet, VoIP, IPTV). Migracija s TDM¹¹/PSTN na IP/IMS¹² započela je u HT-u 2010., te su PSTN i IMS mreže radile paralelno sve do 1. siječnja 2016. kada je HT u potpunosti prešao na IMS. Navedena migracija je podrazumijevala postupno gašenje lokalnih pristupnih centrala, odnosno gašenje lokalnih pristupnih točaka. Rješenjem od 17. lipnja 2013. HAKOM je odobrio plan gašenja lokalnih centrala te utvrdio veleprodajne i druge uvjete za gašenje lokalnih centrala.

Ostali operatori na tržištu imaju mrežu većinom zvjezdaste arhitekture, s glavnim čvorovima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. Njihove se mreže temelje na MPLS¹³/IP tehnologiji.

Iako je od 1. siječnja 2016. mreža HT-a temeljena na IP tehnologiji kao i mreže alternativnih operatora, HT je bio obavezan osigurati paralelno TDM i IP međupovezivanje s nepokretnim mrežama do kraja 2017. HT je u potpunosti prešao na IP međupovezivanje.

3.1 Arhitektura HT-ove mreže za potrebe IP međupovezivanja

U svrhu međusobnog povezivanja SIP protokolom s HT mrežom Operator korisnik spaja se s HT mrežom u dva pristupna područja – pristupno područje Zagreb i pristupno područje Rijeka. Svako pojedino pristupno područje ima dvije pristupne točke.

Pristupno područje Zagreb - pristupne točke:

- Draškovićevo
- Trnje

Pristupno područje Rijeka - pristupne točke:

- Kozala
- Sušak

⁸ Eng. *Internet Protocol*

⁹ Eng. *Public Switched Telephone Network*

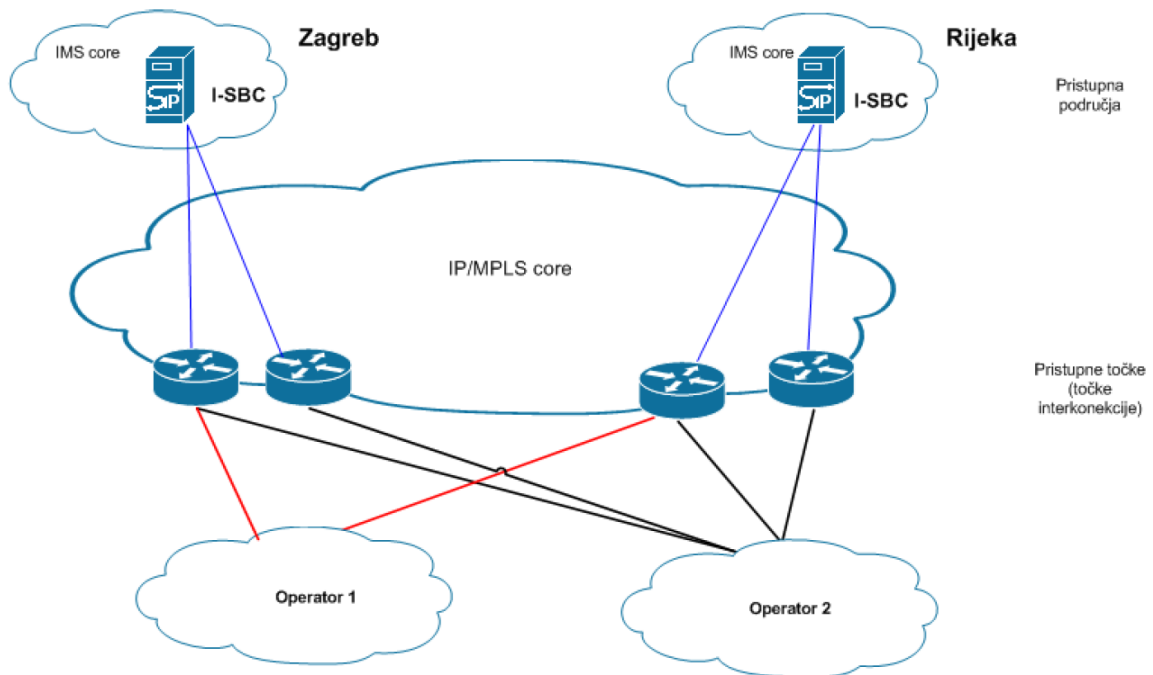
¹⁰ Eng. *Next generation Networks*

¹¹ Eng. *Time Division Multiplexing*

¹² Eng. *IP Multimedia Subsystem*

¹³ Eng. *Multiprotocol Label Switching*

Slika 1-Arhitektura SIP povezivanja s HT-ovom mrežom

Izvor: Standardna ponuda HT-a za usluge međupovezivanja

Kao što je već navedeno, HT je u potpunosti prešao na IP međupovezivanje. U svibnju 2015. HAKOM je donio odluku i Dokument o uvjetima IP međupovezivanja kojim su detaljnije propisani uvjeti IP međupovezivanja između nepokretnih mreža, a koji je izmijenjen u veljači 2017. i u veljači 2018.

Zbog ostvarenja visoke raspoloživosti, operatori su dužni povezati se putem minimalno dvije IP veze u dvije različite točke, neovisno povezuju li se unutar istog grada ili u različitim gradovima. Također, dužni su uspostaviti minimalno dva SIP¹⁴) linka, neovisno radi li se o dva aktivna SIP linka ili jedan aktivan SIP link i jedan *standby* SIP link.

U Priritku 1 ovog dokumenta su navedeni prijedlozi mogućih arhitektura IP međupovezivanja.

¹⁴ eng. Session Initiation Protocol

4 Utvrđivanje mjerodavnog tržišta

Temeljem članka 97. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji, vodeći pritom osobito računa o mjerodavnoj Preporuci Europske komisije.

Isto tako, u skladu s člankom 97. stavkom 3. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz Preporuke Europske komisije, podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila).

Sukladno članku 100. stavku 1. ZEK-a, HAKOM je utvrdio mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

S obzirom da tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji nije dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj regulaciji, HAKOM je proveo Test tri mjerila radi ocjene djelatnosti tržišnog natjecanja na navedenom tržištu.

5 Određivanje granica mjerodavnog tržišta

Pri određivanju mjerodavnog tržišta, odnosno dimenzije usluga i zemljopisne dimenzije, polazi se od utvrđivanja zamjenjivosti na strani ponude i zamjenjivosti na strani potražnje. Pomoću zamjenjivosti na strani potražnje utvrđuju se usluge koje korisnici smatraju zamjenskim uslugama. Zamjenska usluga je svaka usluga koja s obzirom na svoja svojstva, cijenu, namjenu i navike korisnika može zamijeniti drugu uslugu i na taj način zadovoljiti istorodnu potrebu korisnika. S druge strane, zamjenjivost na strani ponude ukazuje na spremnost operatora da u kratkom, odnosno srednjem roku, ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja značajnim dodatnim troškovima.

Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude aktivni operator odmah reagira na povećanje cijene. Naime, potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude već aktivni operatori se ne izlažu značajnim dodatnim troškovima, a ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadive troškove (eng. sunk cost).

Nadalje, isto mjerodavno tržište čine sve usluge koje su međusobno zamjenjive, bilo na strani potražnje ili na strani ponude.

5.1 Mjerodavno tržište u dimenziji usluga

Potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji proizlazi iz potražnje za uslugom poziva na maloprodajnoj razini. Stoga je HAKOM pri utvrđivanju dimenzije usluga mjerodavnog tržišta veleprodajnog završavanja poziva koja se pruža na fiksnoj lokaciji, smatrao prikladnim, utvrditi zamjenske usluge na veleprodajnom tržištu razmatrajući načine putem kojih operatori na maloprodajnom tržištu omogućavaju krajnjem korisniku primanje poziva uvažavajući pritom budući razvoj tržišta.

5.1.1 Zamjenjivost na strani potražnje – maloprodajna razina

Učinci zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini predstavljaju učinke zamjenjivosti javno ponuđenih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnom tržištu zbog kojih korisnici mogu odgovoriti na povećanje cijene jedne usluge prelaskom na potrošnju druge usluge istog operatora ili iste, odnosno zamjenskih usluga ostalih operatora na mjerodavnom tržištu. Drugim riječima, zamjenjivost na strani potražnje događa se u trenutku kada korisnik određene usluge prelazi na druge, zamjenske usluge kao odgovor na relativno povećanje cijene usluge koju koristi.

U teoriji, ako operator koji nudi uslugu poveća cijenu te usluge, korisnici su u mogućnosti prijeći na zamjenske usluge drugih operatora te operatora koji je povisio cijenu svojih usluga prisiliti da cijene vrati na razinu na kojoj su bile iz razloga što će u suprotnom početi gubiti korisnike, a samim time i tržišni udjel. Što je zamjenjivost na strani potražnje jače izražena,

operatori su više ograničeni u mogućnosti povećavanja cijena usluga koje nude svojim korisnicima.

Veleprodajnoj usluzi završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži odgovara usluga primanja/dolaznog poziva na maloprodajnoj razini. Prilikom određivanja usluga koje se mogu smatrati zamjenskim uslugama, a za koje se korisnik može opredijeliti umjesto usluge poziva prema broju u određenu nepokretnu mrežu, potrebno je proučiti ponašanje korisnika pri čemu u obzir treba uzeti njegove navike te osviještenost i osjetljivost na promjene cijena usluga. Osnovno je pitanje može li korisnik u slučaju hipotetskog povećanja cijene usluge jednog operatora, istu zamijeniti drugom uslugom istog ili nekog drugog operatora, kao odgovor na malo, ali značajno, trajno povećanje cijena.

Svaki poziv upućen na točno određeni broj u nepokretnoj mreži rezultirat će isporukom poziva na birani broj koji je pridružen određenoj fiksnoj lokaciji. Budući da je svaki telefonski broj poseban za svaku određenu fiksnu lokaciju, pozivatelj točno zna koga zove/želi pozvati, iako ne mora znati u kojoj je nepokretnoj mreži navedeni broj, odnosno tko je pozvanom korisniku pristupni operator. Razlog tome je, između ostalog, i dostupnost usluge prenosivosti broja¹⁵.

Pozivi prema zemljopisnim brojevima su dio tržišta veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Vežano uz pozive prema ne-zemljopisnim brojevima koji su različiti od brojeva u pokretnim mrežama, mogu se identificirati sljedeće kategorije poziva:

- a) VAS usluge
- b) Nomadske usluge u nepokretnoj mreži
- c) Pozivi prema žurnim službama

Poslovni model za pozive upućene prema brojevima VAS usluga se jako razlikuje od govorne komunikacije dvaju sugovornika, zbog prisutnosti davatelja VAS usluga u vrijednosnom lancu. Načelo naplate govornih poziva prema VAS uslugama ne slijedi tradicionalni CPP¹⁶ naplatni mehanizam. VAS usluge se pružaju uz načelo RPP¹⁷ naplatnog načela (npr. usluga besplatnog telefona) ili podjeli prihoda (npr. Premium brojevi) u kojem davatelj usluga određuje cijenu poziva i originacijski operator naplaćuje veleprodajnu originacijsku cijenu.

Na temelju gore iznesenih argumenata, pozivi prema VAS brojevima ne pripadaju tržištu veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Vežano pak uz usluge poziva prema nomadskim brojevima u nepokretnoj mreži i usluga poziva prema brojevima žurnih službi isti se bitno ne razlikuju od usluge poziva prema zemljopisnim brojevima u nepokretnoj mreži.

¹⁵ Navedena usluga je u Republici Hrvatskoj dostupna od 2006.

¹⁶ Eng. Calling Party Pays

¹⁷ Eng. Receiving Party Pays

Sukladno Delegiranoj Uredbi, HAKOM je stoga zaključio da su pozivi prema nomadskim brojevima i prema brojevima žurnih službi dijelom veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Sukladno Delegiranoj Uredbi, bitno je naglasiti da usluga veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji uključuje i interkonekcijske portove.

Nadalje, krajnji korisnici, neovisno o izboru operatora, žele mogućnost međusobnog komuniciranja. Kako bi im tu komunikaciju omogućili, odnosno kako bi omogućili završavanje poziva na broju na određenoj lokaciji, operatori međusobno povezuju svoje mreže. S obzirom da niti jedan operator ne može umjesto operatora u čijoj se mreži nalazi pozivani broj, završiti poziv u svojoj mreži, poziv upućen prema nepokretnim mrežama, odnosno na točno određeni broj na fiksnoj lokaciji, nema prikladne zamjenske usluge.

Usluga veleprodajnog završavanja poziva, osim što je po samoj svojoj logici i karakteristikama veleprodajna usluga, u slučaju kada su pozivatelj i primatelj poziva u istoj mreži (eng. *on net calls*) definira se kao usluga za vlastite potrebe (eng. *self supply*), što znači da usluga nije prodana drugom operatoru već maloprodajnom dijelu istog operatora.

U slučaju poziva u određenu nepokretnu mrežu ne postoji niti jedna prikladna zamjenska usluga tom pozivu, osim da poziv završi na broju i u mreži koja je pozvana. Iz razloga što nema zamjenske usluge pozivu na određeni broj u određenoj nepokretnoj mreži, moraju se sagledati svi mogući alternativni načini komunikacije koji bi mogli biti smatrani adekvatnim zamjenskim uslugama. Stoga je HAKOM razmatrao jesu li pozivi prema brojevima u pokretnim mrežama zamjenska usluga pozivima prema brojevima u nepokretnim mrežama. Također, razmatrano je jesu li OTT¹⁸ usluge zamjenska usluga pozivima na brojeve u nepokretnoj mreži.

Na zamjenjivost poziva prema brojevima u nepokretnim mrežama s pozivima prema brojevima u pokretnim mrežama, utječe niz čimbenika.

Naime, pozivatelj uvijek ima mogućnost, umjesto upućivanja poziva na broj u nepokretnoj mreži, dobiti traženog korisnika na njegov broj u pokretnoj mreži, ukoliko ga krajnji korisnik posjeduje. Iako je gustoća usluga korisnika pokretnih javnih komunikacijskih mreža na kraju 2022. iznosila 115,22 posto, s obzirom da određeni dio korisnika posjeduje više od jednog mobilnog uređaja, još uvijek se ne može govoriti o zamjenjivosti između nepokretnih i pokretnih mreža. Naime, u isto vrijeme, na kraju trećeg tromjesečja 2022. 82,21 posto svih kućanstava u RH je imalo pristup javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, iz čega se može zaključiti da korisnici u RH još uvijek ne zamjenjuju usluge u nepokretnoj mreži uslugama u pokretnoj mreži. Stoga, HAKOM smatra kako korisnici navedene vrste poziva još uvijek smatraju komplementarnim uslugama, a ne zamjenskim uslugama.

Nadalje, kao rezultat povećane dostupnosti širokopojsnog pristupa internetu, posebice putem pokretne mreže, sve se više koriste OTT usluge za pozive. Međutim, nužno je da obje

¹⁸ eng. Over the Top

osobe u navedenom trenutku budu spojene na Internet te da koriste istu OTT uslugu¹⁹ da bi poziv putem OTT usluge bio ostvaren. OTT usluge se najčešće koriste za međunarodne pozive koji još uvijek imaju visoke cijene. Također, kvaliteta govora ostvarena ovom vrstom poziva ne odgovara kvaliteti poziva ostvarenog IP tehnologijom. Slijedom navedenog, HAKOM smatra da OTT pozivi još uvijek ne predstavljaju odgovarajuću zamjensku uslugu pozivima u nepokretnoj mreži, izuzev poziva putem OTT usluga koji se upućuju prema brojevima u mrežama nepokretnih komunikacija i koji se naplaćuju, poput Skype out poziva prema brojevima u nepokretnim mrežama.

Slijedom svega navedenog, HAKOM zaključuje da potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva na fiksnoj lokaciji na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- *potražnje za uslugama poziva na broj u određenoj nepokretnoj mreži neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.*
- *potražnje za uslugama poziva prema nomadskim brojevima i brojevima žurnih službi, neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.*

5.1.2 Zamjenjivost na strani potražnje i ponude – veleprodajna razina

Cilj analize na veleprodajnoj razini je utvrditi postoji li zamjenska usluga veleprodajnoj usluzi veleprodajnog završavanja poziva na način da, u slučaju da operator koji nudi uslugu veleprodajnog završavanja poziva povisi cijenu, korisnici usluge veleprodajnog završavanja poziva mogu prijeći na neku istu ili sličnu uslugu, odnosno, uslugu koja se može smatrati zamjenskom uslugom veleprodajnoj usluzi veleprodajnog završavanja poziva.

Uvođenjem jedinstvene cijene usluge završavanja poziva na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, ne postoji više mogućnost povećanja veleprodajnih cijena usluge veleprodajnog završavanja poziva operatora u svrhu povećanja vlastitih prihoda i troškova konkurencije.

Postojanje zamjenske usluge procjenjuje se provođenjem analize zamjenjivosti na strani potražnje i zamjenjivosti na strani ponude.

Prije same procjene zamjenjivosti na strani potražnje na veleprodajnoj razini, važno je istaknuti specifičnost usluge veleprodajnog završavanja poziva. Naime, uslugu veleprodajnog završavanja poziva nude svi operatori pokretnih i nepokretnih mreža na tržištu koji imaju krajnje korisnike spojene na vlastitu mrežu.

Uzimajući u obzir zamjenjivost potražnje na maloprodajnoj razini, odnosno činjenicu kako na istoj ne postoji odgovarajuća zamjenska usluga pozivu na broj u nepokretnoj mreži, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini također ne postoji održiva zamjenska usluga usluzi veleprodajnog završavanja poziva na broj u određenoj nepokretnoj mreži.

¹⁹ Na tržištu je dostupno više različitih OTT usluga (primjerice Viber, WhatsApp, Skype itd.) čiji korisnici ne mogu međusobno komunicirati

Nadalje, operator čiji je korisnik započeo poziv ne može ugovoriti niti platiti naknadu za uslugu veleprodajnog završavanja poziva nekom drugom operatoru, osim operatoru pozvanog korisnika u slučaju direktno predanih poziva. Stoga je na veleprodajnoj razini moguće završiti poziv samo na broju na koji je poziv i upućen, odnosno samo u mreži operatora koji je pristupni operator pozvanom korisniku. Iz navedenog razloga, usluge veleprodajnog završavanja poziva koje nude operatori na tržištu nisu međusobno zamjenjive.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je zaključio da je mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji zasebno za svakog operatora nepokretnih mreža na tržištu.

U skladu s prethodno navedenim, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini ne postoji mogućnost zamjenjivosti na strani ponude.

5.2 Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima određeni operatori pružaju usluge pod istim uvjetima, odnosno, sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja. U skladu sa smjernicama i preporukom EK zemljopisna dimenzija mjerodavnog tržišta je uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mrežom i postojanjem jednakog pravnog i regulatornog okvira na određenom zemljopisnom području.

Na temelju gore navedenog, a uzimajući u obzir analizu zamjenjivosti usluge završavanja poziva na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, HAKOM zaključuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za pružanje navedene usluge u opsegu nacionalno, odnosno, mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji čini cijeli teritorij RH. Navedeni zaključak se temelji na činjenici da su svi operatori nepokretnih mreža podnijeli HAKOM-u prethodnu obavijest za obavljanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži bez uporabe radiofrekvencijskog spektra na području RH. Isto tako, usluge se ovisno o regijama ne razlikuju cjenovno, odnosno pružaju se pod istim uvjetima i cijenama na cijelom teritoriju RH. Također, pravni i regulatorni okvir mjerodavan za predmetne usluge, odnosno pravni i regulatorni okvir vezan uz područje elektroničkih komunikacija je isti na cijelom teritoriju RH.

5.3 Stajalište HAKOM-a o određivanju mjerodavnog tržišta

Na temelju gore provedene analize, HAKOM je odredio 27 mjerodavnih tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora iz Privitka 2 ovog dokumenta neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za veleprodajno završavanje poziva nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

6 Test tri mjerila na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji

6.1 Prvo mjerilo: Prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode

Prvo mjerilo iz članka 100. stavka 2. ZEK-a se odnosi na prisutnost visokih i trajnih zapreka ulasku na tržište. Njime se nastoji odrediti postoje li u određenom trenutku visoke i trajne zapreke ulaska na tržište koje mogu biti strukturne, pravne ili regulatorne prirode.

Uslugu završavanja poziva može pružiti jedino operator pozvanog korisnika. Niti jedan drugi mrežni operator ne može replicirati uslugu završavanja poziva.

6.1.1 Zaključak o prvom mjerilu

Stoga, HAKOM zaključuje kako postoje visoke i trajne zapreke za ulazak na tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji tj. prvo mjerilo je ispunjeno.

6.2 Drugo mjerilo: Struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornoga tržišnog natjecanja unutar odgovarajućega vremenskog okvira

Analiza drugog mjerila kojom se nastoji utvrditi teži li tržište u točno određenom trenutku i određenom budućem razdoblju djelotvornom tržišnom natjecanju trebala bi se provesti tako da se utvrdi razina tržišnog natjecanja i pored postojanja mogućih zapreka za ulazak na tržište, a imajući na umu činjenicu da i tržište gdje postoje prepreke za ulazak na tržište može imati karakteristike po kojima teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira. Težnja razvoju održivog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira ne znači da će se isto dogoditi u vrlo kratkom razdoblju, već znači da je analizom utvrđeno da postoji određena dinamika tržišnih događaja i pokazatelja koja bi mogla dovesti do djelotvornog tržišnog natjecanja i bez prethodne regulacije.

Glavno obilježje tržište završavanja poziva u javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji je prisutnost jednog jedinog davatelja usluga. Svaka mreža je zasebno tržište u dimenziji usluga i svaki operator ima 100% udio na svojoj mreži.

HAKOM je mišljenja da se danas trendovi koje Europska komisija uzima u obzir prilikom provođenja testa tri mjerila na ovom mjerodavnom tržištu ne razlikuju bitno od onih u Republici Hrvatskoj.

HAKOM je mišljenja, da je stupanjem na snagu Delegirane uredbe komisije (EU) 2021/654 od 18. prosinca 2020. o dopuni Direktive (EU) 2018/1972 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u pokretnim mrežama u cijeloj Uniji i jedinstvene maksimalne cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji, nestala glavna prijetnja koja proizlazi iz nedostatka djelotvornog tržišnog natjecanja, a to je postavljanje previsokih cijena završavanja poziva. Naime, činjenica je da je svaki operator i dalje SMP na svojoj mreži što se tiče završavanja poziva te da i dalje na tom tržištu nema tržišnog natjecanja, međutim određivanjem jedinstvene cijene završavanja poziva nestaje najvažniji nepovoljni ishod nedostatka tržišnog natjecanja, što je i objašnjeno niže.

Kroz godine regulacije tržišta završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama, previsoke cijene završavanja poziva su bile najozbiljnija prijetnja djelotvornom tržišnom natjecanju, uzimajući u obzir činjenicu da su operatori bili u mogućnosti, kao monopolisti na svojoj mreži, slobodno postaviti cijene završavanja poziva u svoje mreže iznad razine koja bi omogućavala djelotvorno tržišno natjecanje.

Međutim, mogućnost operatora da postavlja previsoke cijene završavanja poziva u svojoj mreži je riješena kroz primjenu jedinstvene cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Europskoj uniji.

Uz prisutnost jedinstvene cijene završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji, na tržištu završavanja poziva i dalje nedostaje konkurentnost, ali ne i konkurentski ishod (u smislu cijena). HAKOM je mišljenja da „konkurentske cijene“ koje su uvedene jedinstvenom cijenom završavanja glasovnih poziva u nepokretnim mrežama u cijeloj Uniji, a uzimajući u obzir specifičnosti ovog tržišta, doprinose nastajanju održivog tržišnog natjecanja na maloprodajnim tržištima.

Jedinstvene cijene završavanja poziva uklanjaju najveće prepreke za razvoj tržišnog natjecanja, a to je postavljanje previsokih cijena završavanja poziva. Međutim, nadzor cijena nije jedina regulatorna obveza koja se može nametnuti operatorima koji pružaju usluge završavanja poziva u svoje mreže. Operatoru se mogu nametnuti i obveze pristupa po nediskriminirajućim i transparentnim uvjetima. Ove obveze su poglavito bitne za sprečavanje anti- konkurentskog ponašanja velikih operatora prema malim operatorima.

U svakom slučaju, vjerojatnost da operator u čijoj mreži završavaju pozivi sustavno odbija pristup, međupovezivanje ili se ponaša diskriminatorno i netransparentno, treba biti sagledana u svjetlu prijetnje mogućih kazni i primjene zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. HAKOM i dalje ima mogućnost nametnuti odgovarajuće regulatorne obveze, izuzev nadzora cijena, a može se implementirati relativno lako.

Takvo što poglavito je točno za odbijanje pristupa. Člankom 92 stavkom (3) ZEK-a propisano je da svi operatori imaju obvezu, u slučaju kada zaprime zahtjev, pregovarati jedni s drugima u dobroj vjeri, u svrhu omogućavanja interoperabilnosti usluga diljem Unije.

Nadalje, poticaj operatorima da odbijaju pristup ili čine diskriminaciju je puno više ograničen nego naplata previsokih cijena završavanja poziva. Visoke cijene završavanja poziva

povećavaju prihod i profit operatora u čijoj mreži završavaju pozivi i povećavaju troškove operatora iz čije mreže je poziv započeo, a koji je konkurent operatoru u čijoj mreži završavaju pozivi. Na taj način, operatori u čijoj mreži završavaju pozivi imaju dvostruku korist od visokih cijena, povećani profit i bolju konkurentsku poziciju u odnosu na druge operatore. Odbijanje pristupa šteti konkurentima, ali uz određene posljedice i operatorima u čijoj mreži završavaju pozivi. Operatori koji odbijaju završavanje poziva u svojoj mreži, a koji su započeti u mrežama drugih operatora, bili bi manje privlačni korisnicima te bi isto nanijelo štetu njihovom poslovanju. Ista temeljna logika može se primijeniti i na diskriminaciju. Sve u svemu, pristup koji se pruža pod diskriminatornim i netransparentnim uvjetima je mnogo češći slučaj od prakse odbijanja pristupa.

Ukoliko bi se pristup omogućavao pod diskriminatornim i netransparentnim uvjetima, ono bi se moglo lako riješiti Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja ili intervencijom HAKOM-a.

Na temelju gore navedenog, HAKOM je mišljenja da drugo mjerilo nije zadovoljeno.

Neovisno o tome, HAKOM ima na raspolaganju druga sredstva za regulaciju mjerodavnog tržišta ukoliko se u praksi pojave problemi oko održavanja djelotvornog tržišnog natjecanja.

6.2.1 Zaključak o drugom mjerilu

Na temelju svih činjenica iznesenih u drugom mjerilu, HAKOM zaključuje kako tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, u odsustvu regulacije, teži djelotvornom tržišnom natjecanju.

6.3 Treće mjerilo: Primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu

S obzirom da drugo mjerilo nije zadovoljeno, evidentno je da prethodna regulacija ovog mjerodavnog tržišta u budućem razdoblju, odnosno razdoblju na koje se odnosi ova analiza tržišta nije potrebna. Naime, na tržištu se ne očekuje da će se dogoditi situacije u kojima je pravovremena intervencija neophodna kako bi se spriječile ozbiljne ili nepopravljive štete koje mogu biti nanesene konkurenciji od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Slijedom navedenog, HAKOM je mišljenja da ex post regulacija koju provodi AZTN može dovoljno brzo djelovati, odnosno u mogućnosti je pravovremeno otkloniti probleme koji se mogu pojaviti na tržištu.

6.3.1 Zaključak o trećem mjerilu

Sukladno gore navedenom, HAKOM je zaključio da treće mjerilo nije ispunjeno.

6.4 Stajalište nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji

Na temelju provedene analize tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a, HAKOM je zaključio kako mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, nije podložno prethodnoj regulaciji jer nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila.

U skladu s navedenim, HAKOM donosi odluku o ukidanju svih regulatornih obveza koje su na ovom tržištu prethodno bile određene operatorima iz Privitka 2 ovog dokumenta.

7 Regulatorne mogućnosti koje stoje na raspolaganju HAKOM-u za nametanje drugih regulatornih obveza, osim obveze nadzora cijena

Kao što je gore objašnjeno, HAKOM je mišljenja da je implementacija jedinstvene cijene za završavanje poziva u javnu nepokretnu mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji diljem Unije dovoljna kako bi se onemogućilo sustavno oportunističko ponašanje operatora na mjerodavnom tržištu završavanja poziva u javnu nepokretnu mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji.

Kao temeljno načelo, članak 7. stavka 5 točke (f) ZEK-a propisuje kako regulator može nametnuti ex-ante regulaciju samo u mjeri koja je nužna kako bi se zaštitilo učinkovito i održivo tržišno natjecanje.

Neovisno o tome, ako se pojavi specifičan problem, HAKOM ima dovoljno mogućnosti koje su mu na raspolaganju kako bi zaštitio djelotvorno tržišno natjecanje.

Tako članak 26. stavak 2 ZEK-a daje davateljima elektroničkih komunikacijskih usluga pravo pristupa ili međupovezivanja s drugim davateljem elektroničkih komunikacijskih usluga koji imaju opće ovlaštenje.

Članak 92. stavak 3. ZEK-a također omogućuje operatorima javnih elektroničkih komunikacijskih usluga pravo i obvezu da pregovaraju o interkonekcijskim sporazumima kako bi se osiguralo pružanje i interoperabilnost usluga.

Također, HAKOM može temeljem članka 93. ZEK-a nametnuti regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih mrežnih sastavnica i povezane opreme usluga kako bi se osiguralo ispunjenje ciljeva iz članka 7 stavka 4. ZEK-a.

Kada bi HAKOM razmatrao nametnuti obveze međusobnog povezivanja, transparentnosti i nediskriminacije treba poštovati proceduru propisanu Člankom 93. stavkom 3. ZEK-a.

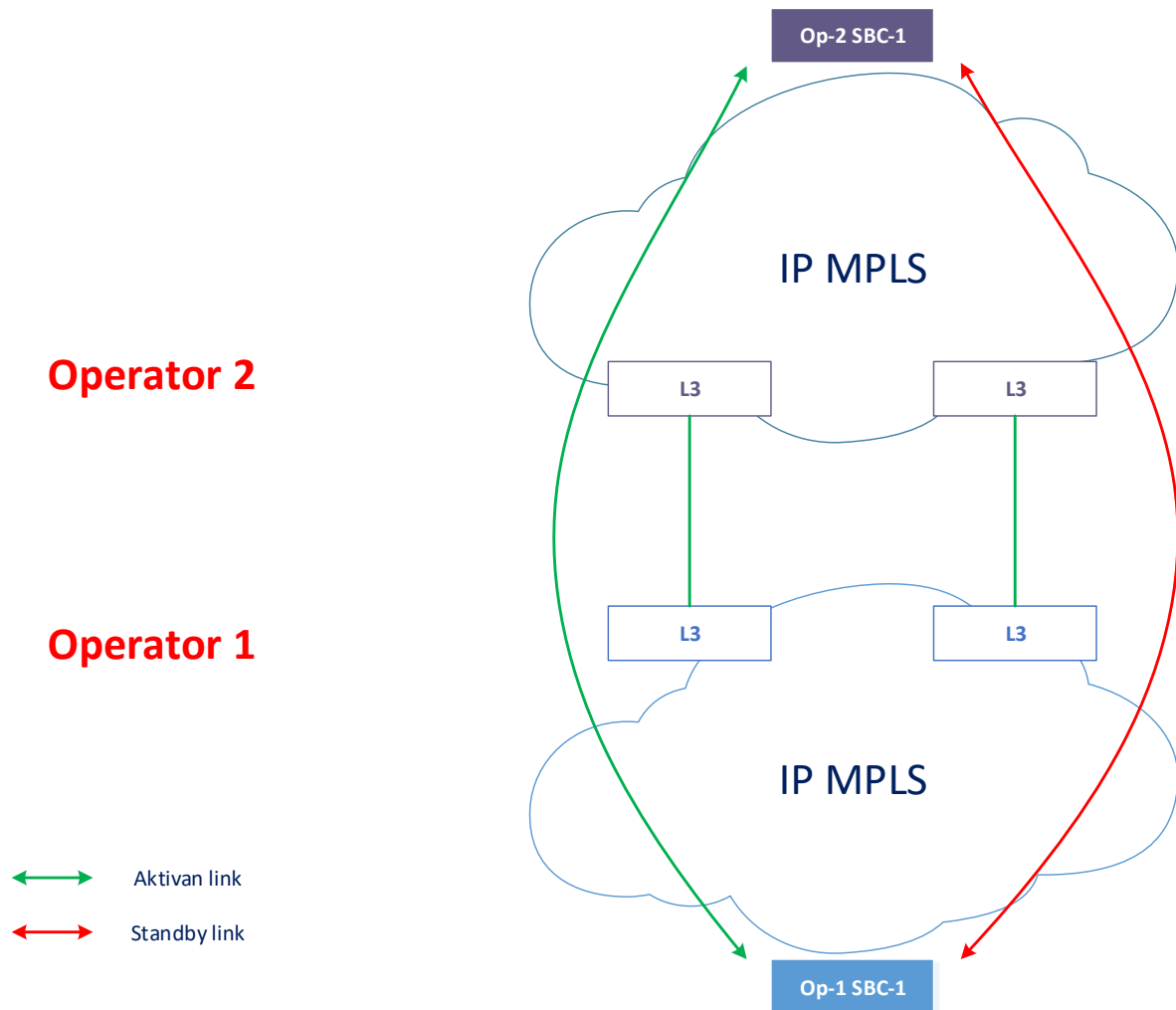
Konačno, HAKOM i dalje ima mogućnosti provesti analizu tržišta veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji sukladno članku 100. ZEK-a i nametnuti operatorima obveze koje nisu vezane uz nadzor cijena temeljem članka 101. ZEK-a. Međutim, zbog uklanjanja tržišta veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji s popisa tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM bi morao provesti test tri mjerila i dokazati da su sva tri mjerila ispunjena. Kako bi to mogao, HAKOM bi morao dokazati da postoje specifični (nevezani uz cijene) problemi.

8 Privitci

8.1 Privitak 1 - Arhitektura IP međupovezivanja

Povezivanje dva operatora s po jednim SBC-om

U slučaju da svaki od operatora ima po jedan SBC, preporučena arhitektura je slijedeća:

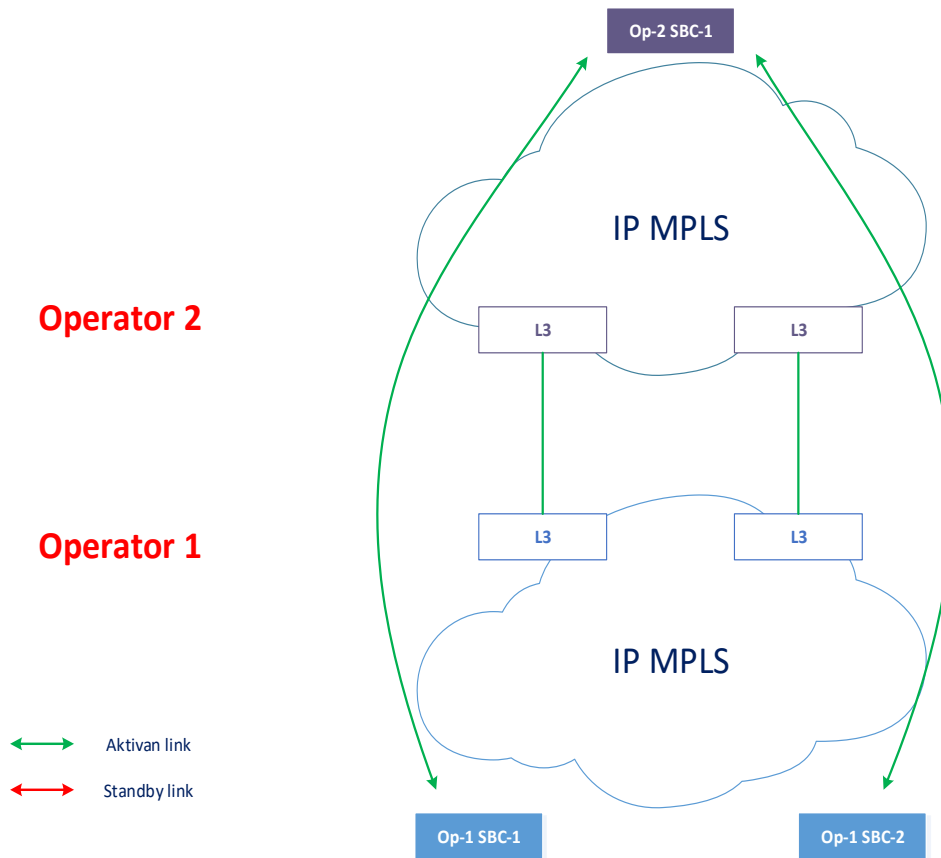

Operatori uspostavljaju jedan aktivan SIP link uz jedan pričuvni SIP link koji će se koristiti u slučaju ispada IP povezivosti između SBC-ova.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na IP sloju.

Povezivanje operatora s jednim SBC-om i operatora s dva SBC-a

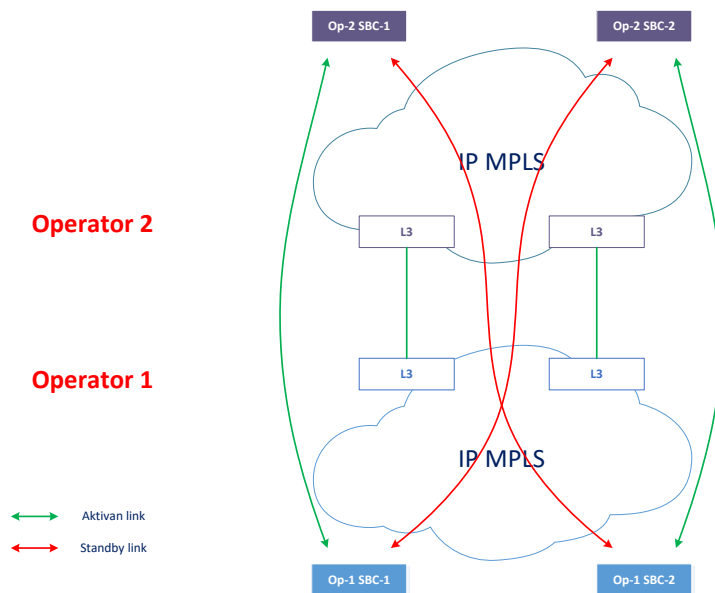
U slučaju da jedan operator ima jedan SBC, a drugi operator dva SBC-a, preporučena arhitektura je slijedeća:

Operatori uspostavljaju dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora. Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj na SIP razini. Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

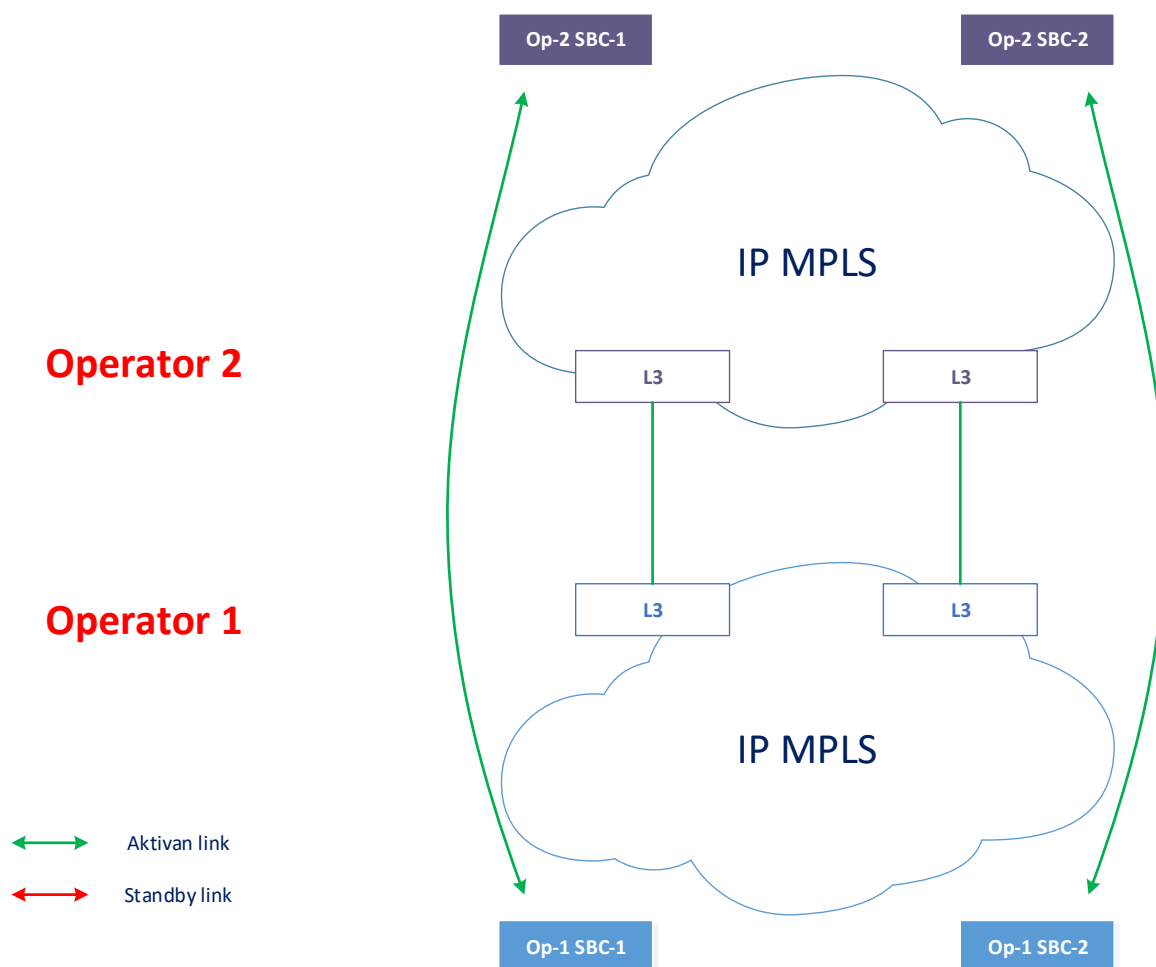
Povezivanje dva operatora s po dva SBC-a

U slučaju da svaki od operatora ima po dva SBC, preporučena arhitektura je slijedeća:

Operatori uspostavljaju četiri aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, preostali preuzimaju potpunu razmjenu prometa između operatora.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, alternativno je moguće ostvariti povezivanje putem dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj. na SIP razini. Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

8.2 Prvitak 2 – Operatori sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu

- 4 Tel komunikacije d.o.o., Samobor, Mirka Kleščića 7;
- A1 Hrvatska d.o.o., Zagreb, Vrtni put 1;
- Akton d.o.o., Zagreb, Bani 75;
- BT Net d.o.o., Zagreb, Dubravkin trg 5;
- Chaos d.o.o., Varaždin, Ive Režeka 15;
- Dialoga Servicios Interactivos, S.A., Plaza Euskadi n°5, Planta 12a, Torre Iberdrola, Bilbao, Španjolska;
- Fenice telekom grupa d.o.o., Rijeka, Gornja Vežica 16/a;
- Hrvatski Telekom d.d., Zagreb, Radnička cesta 21;
- Informatika Projekt d.o.o., Zagreb, Kozjak 56;
- Iskon Internet d.d., Zagreb, Florijana Andrašeca 20;
- IT Jedan d.o.o., Zagreb, Selska cesta 90A;
- Magić Net d.o.o., Ludbreg, Koprivnička 17/c;
- Net-connect d.o.o. Zagreb, Petrovaradinska 1;
- Nexcom d.o.o., Zagreb, Zeleni trg 4;
- Novi-Net d.o.o., Selnica, Merhatovec 5;
- Raystorm d.o.o., Zagreb, Franje Račkog 10;
- Omonia d.o.o., Zagreb, Ulica Filipa Vukasovića 1;
- Optika kabel TV d.o.o., Zaprešić, Drage Švajcera 1;
- Orinoco d.o.o., Zagreb, Hebrangova 38;
- Telemach d.o.o., Zagreb, Josipa Marohnića 1;
- Primo Teh d.o.o., Rijeka, Drežnička 3;
- Siol d.o.o., Zagreb, Margaretska 3;
- Skvid d.o.o., Zagreb, Jalševečka cesta 40;
- Softnet d.o.o., Zagreb, Cebini 37/2;
- Terrakom d.o.o., Zagreb, Selska 90a;
- VM Telekom d.o.o., Rijeka, Riva Boduli 1;
- Vocalis d.o.o., Opatija, Antona Mihića 12,

Napomena:

Tijekom 2022. Telemach je postao pravni slijednik pripojenog društva Optime.

8.3 Privitak 3 – Mišljenje AZTN-a

REPUBLIKA HRVATSKA
AGENCIJA ZA ZAŠTITU
TRŽIŠNOG NATJECANJA
CROATIAN COMPETITION AGENCY

KLASA: 034-08/23-01/025
URBROJ: 580-12/26-23-002
Zagreb, 27. travnja 2023.

034-08/23-01/025
580-12/26-23-002
PRIJEMNI ŠTAMPILJ
REPUBLIKA HRVATSKA
376 HAKOM
Primljeno: 26. 04. 2023., 13:01:49 h
Klasifikacijska oznaka: Ustrojstvena jedinica:
344-01/23-03/02 376-05-1/IV
Urudžbeni broj: Prilozi: Vrijednost:
580-23-08 1

d3359062

Hr
za
g. Tonko Obuljen, predsjednik Vijeća

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9
10110 Zagreb

PREDMET: Analiza tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji (M1/2014) – Test tri mjerila
- zahtjev HAKOM-a
- mišljenje; dostavlja se

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje u tekstu: AZTN) zaprimila je 6. travnja 2023. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje u tekstu: HAKOM) kojim temeljem članka 100. stavka 1. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, broj 76/22.; dalje u tekstu: ZEK) traži mišljenje AZTN-a o zaključcima iz prijedloga odluke (KLASA: 344-01/23-03/02, URBROJ: 376-05-01-23-1 od 23. ožujka 2023.) koju čini i pripadajući dokument „Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji (M1/2014) – Test tri mjerila“; dalje u tekstu: Prijedlog Odluke).

AZTN je izvršio uvid u dostavljeni Prijedlog Odluke te je na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: dr.sc. Mirta Kapural, predsjednica Vijeća, Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednice Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09., 80/13. i 41/21.; dalje u tekstu: ZZTN), sa 15/2023. sjednice, održane 27. travnja 2023. donio sljedeće

MIŠLJENJE

AZTN nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke.

Obrazloženje

Uvidom u zahtjev HAKOM-a te Prijedlog Odluke, AZTN je utvrdio kako je HAKOM temeljem članka 100. ZEK-a proveo postupak analize tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji (M1/2014). Pritom, HAKOM je temeljem članka 97., u svezi s člankom 100. stavkom 2. ZEK-a, vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji (EU 2020/2245), (dalje u tekstu: Preporuka) i mjerodavnim Smjericama Europske komisije o analizi tržišta i

utvrđivanju značajne tržišne snage na temelju mjerodavnog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (2018/C 159/01).

HAKOM je zaključio kako, a s obzirom da se tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji ne nalazi na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji sukladno Preporuci, utvrđivao je li navedeno tržište takvo da je opravdano određivanje regulatornih obveza operatorima sa značajnom tržišnom snagom, odnosno proveo je postupak Testa tri mjerila sukladno članku 100. stavku 2. ZEK-a radi utvrđivanja je li navedeno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

U procesu određivanja granica samog tržišta za potrebe provođenja Testa tri mjerila, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju za tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

U tom smislu, HAKOM je odredio 27 mjerodavnih tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora kako je navedeno u Priritku 2. dokumenta „Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji – Test tri mjerila“ neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo, a u koji je AZTN izvršio uvid. Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji HAKOM je utvrdio kao nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Nakon određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je pristupio provođenju Testa tri mjerila na temelju kojeg je utvrđeno kako tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji nije podložno prethodnoj regulaciji, jer na istome nisu istodobno zadovoljena sva tri mjerila iz članka 100. stavka 2. ZEK-a.

S obzirom da je na tom tržištu HAKOM utvrdio postojanje djelotvornog tržišnog natjecanja, temeljem članka 100. stavka 5. ZEK-a, HAKOM je ukinuo operatorima iz točke 2. izreke Prijedloga Odluke, prethodno određene regulatorne obveze te je istima ukinuo sve obveze koje su tim poduzetnicima bile određene odlukom o analizi tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji (KLASA: UP/I-344-01/18-03/02; URBROJ: 376-11-19-24 od 22. veljače 2019).

AZTN ističe kako u konkretnim postupcima u svezi poduzetnika koji djeluju na tržištu elektroničkih komunikacija, temeljem propisa o zaštiti tržišnog natjecanja za čiju primjenu je nadležan, u svakom pojedinom predmetu koji se vodi pred AZTN-om utvrđuje mjerodavno tržište. Pritom, AZTN ističe kako se mjerodavno tržište koje utvrdi u konkretnom slučaju, ne mora nužno poklapati s mjerodavnim tržištima koja je HAKOM utvrdio ex ante.

Slijedom navedenog, a s obzirom na to kako nema primjedbe na zaključke iz Prijedloga Odluke, AZTN je donio mišljenje kao u izreci.

Predsjednica Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja

 Digitalno potpisani
MIRTA KAPURAL
Datum: 2023 04 26
10:43:11 +02'00'

dr.sc. Mirta Kapural, dipl.iur.